

Імпліцитний та експліцитний підходи у процесі вивчення граматики англійської мови

I. V. Kozachenko

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
Переяслав-Хмельницький, Україна
Corresponding author. E-mail: koza4enko2012@yandex.ru

Paper received 23.01.17; Accepted for publication 29.01.17.

Анотація: Статтю присвячено дослідженню ефективності та доцільності використання імпліцитного та експліцитного підходів у процесі вивчення граматики іноземної мови. Охарактеризовано сутність понять «підхід», «імпліцитний підхід», «експліцитний підхід». Визначено основні методи даних підходів. Визначено характерні відмінності між імпліцитним та експліцитним підходами. З'ясовано, що для експліцитного підходу вивчення граматичних основ англійської мови характерним є засвоєння граматики на основі правил, а в основі імпліцитного – практичне вивчення, не знаючи правил. Приділяється увага поясненню основних методів – індуктивного, дедуктивного, структурний та комунікативний.

Ключові слова: підхід, імпліцитний підхід, експліцитний підхід, індуктивний метод, комунікативний метод, індуктивний метод, дедуктивний метод, викладання.

Короткий огляд публікацій по темі. В останні десятиріччя спостерігається зростання інтересу до дослідження імпліцитного та експліцитного підходів, їх властивостей та ознак, а також значення при вивченні граматики англійської мови. Проблеми оволодіння знаннями граматики в іншомовному спілкуванні відомі вітчизняні і зарубіжні дослідники, а саме П. Гурвіч, Ю. Пассов, Н. Склярєнко, Л. Черноватий, J. Allen, J. Harmer, J. Isenberg та інші. До з'ясування сутності імпліцитного та експліцитного навчання також зверталася британська дослідниця Р. Картсон, французький лінгвіст Ф. Реканатті. Також у процесі вивчення

Мета статті – дослідити ефективність та доцільність використання імпліцитного та експліцитного підходів, виявити недоліки та переваги їх використання у вивченні граматики англійської мови.

Матеріали та методи. Впродовж останніх десятиліть до основ дослідження імпліцитного та експліцитного підходів зверталися В. Беляєв, П. Бех, І. Бім, Т. Єналієва, Я. Колкер, С. Ніколаєва, Ф. Щукін, О. Шапов, Dai Man-chun, R. DeKeyser, R. De Graff, С. Doughty, R. Ellis, К. Нечт та багато інших. Це свідчить про важливість цього явища й зацікавленість, яку воно викликає через складність семантичного складу та неоднорідність способів реалізації в мові й мовленні. Сфера досліджень зосереджена на вивченні іншомовної граматики, але результати виявилися суперечливими. На основі даних досліджень варто визначити основні недоліки і переваги даних підходів, а також з'ясувати, до якого з цих підходів варто звертатися при вивченні граматики англійської мови.

Результати та їх обговорення. Сучасний процес вивчення чи викладання англійської мови у вищих навчальних закладах спонукає викладачів до більш детального вивчення основ вивчення практичної граматики та більш широкого дослідження підходів щодо вивчення та засвоєння основ граматичних правил. Значна частина досліджень зосереджена на використанні граматики в іншомовному спілкуванні. У нинішньому столітті виникла зацікавленість до психології, що в свою чергу дало поштовх до дослідження основ засвоєння рідної та іноземної мов.

Особливо цінними і популярними є об'єднання декількох дисциплін. Це дозволяє розглядати методику викладання іноземних мов з різних сторін. Психолінг-

вістики стала однією з наук, яка поєднує в собі і психологію, і лінгвістику. Оскільки, як відомо, вивчення іноземної мови не можливе без врахування психологічних особливостей як викладачів так і студентів.

Оволодіти основами граматичних знань можливо лише у практичному вживанні співрозмовниками, адже граматичні структури і правила є дуже важливими в усній та письмовій комунікації. На відміну від минулих часів, коли грамика вивчалася як грамично-перекладний метод, то на даний момент вивчається у поєднанні з мовленням. у процесі оволодіння граматики мета ставиться не лише на тому, щоб знати грамичні правила, а також на умінні використовувати ці правила на практиці та у процесі спілкування.

У процесі вивчення граматики використовуються мовні, умовно-мовленнєві, мовленнєві вправи. Мовні вправи використовуються здебільшого на початковому етапі, умовно-мовленнєві на подальшому етапі і направлені на їх використання у природних ситуаціях, мовленнєві або дійсні застосовуються для повторення відповідної інформації, що була вивчена на занятті у процесі комунікації у різних типах мовлення. Ці вправи виконуються у процесі навчального спілкування і сприяють опрацюванню говоріння, письма, аудіювання, лексичних та фонетичних навичок [3. С. 131- 133].

При вивченні граматики англійської мови потрібно залучати студентів до використання даних граматичних правил у різних ситуаціях: розповідних, питальних та спонукальних речень; основних часових форм дієслова (теперішній, минулий, майбутній); принципи синтаксичної будови англійської мови; неособові форми дієслова, означені і неозначені артикли та інші. Тільки в реальних комунікативних ситуаціях правильно засвоюються основні правила граматики, лексика, а також удосконалюється вимова. Тому увага викладача має бути зосереджена на співставленні фонетики, граматики, лексики, аудіювання і письма із мовленням. Таким чином це сприятиме кращому розумінню, сприйманню та запам'ятовуванню основних форм, змісту і запобіганню помилок [9].

Навчання англійської мови у вищих навчальних закладах визначається як система, функціонування якої обумовлюється багатьма чинниками. Навчальна діяльність має організовуватися таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії поєднані з мовленнєвим

матеріалом для вирішення як комунікативних, так і граматичних завдань. До основних чинників можна віднести особливості соціального замовлення на сучасному етапі розвитку світу, цілі навчання та виховання, принципи і зміст навчання іноземних мов та інші. Існує вагома кількість підходів, за допомогою яких можна з'ясувати систему навчання іноземної мови.

Термін «підхід» означає загальну вихідну концептуальну позицію, що є вирішальною у процесі розгляду і визначенні інших підпорядкованих йому концептуальних положень. По-іншому «підхід» означає стратегію навчання. У довідниках термін «підхід» означає думку або погляд, з боку якого вивчається об'єкт, а також як напрям у науці [4. с. 238].

Г. Строганова стверджує, що «підходом» є як світоглядна категорія, пов'язана із суспільними настановами суб'єктів навчання як носіїв певного типу свідомості, а також як системна організація процесу передавання та засвоєння знань [5. с. 173-179].

Отже, підхід – це світоглядна категорія, що означає думку або погляд, що пов'язана із настановами осіб, що навчаються, а також процес передавання та засвоєння поданої інформації.

Для того, щоб не виникали труднощі при визначенні значення і вживання граматичного правила використовують імпліцитний та експліцитний підходи. Значення імпліцитного та експліцитного підходів у вивченні граматики не лише англійської мови, а й загалом, є однією з спірних проблем у галузі лінгвістики.

Обидва підходи дуже важливі для досягнення досконалості у володінні іноземної мови. Знання за експліцитним підходом затримуються в пам'яті, сприятливі до заучування і відтворюються за вимоги конкретної мовленнєвої в залежності від часових форм ситуацій. В основі даного підходу лежить традиційний механізм. За імпліцитним підходом вивчення є процедурним та інтуїтивним. Отримані знання за імпліцитним підходом визнані найбільш важливими для людини. У сучасній психології у процесі визначення даних підходів увага зосереджується на відсутність або присутність свідомих дій як остаточної дії. Експліцитні знання і вивчення граматики можуть допомогти сприянню імпліцитних знань.

Отже, характерним для експліцитного підходу є засвоєння граматики на основі правил, а для імпліцитного – вивчення граматики практично, не знаючи правил.

Експліцитний підхід зосереджується на поясненні правил і в його межах виділяється два методи: дедуктивний та індуктивний. При застосуванні індуктивного методу в практиці навчання студенти мають формулювати правило на основі аналізу нового граматичного явища, його утворення і застосування. Такий спосіб сприяє кращому запам'ятовуванню, самостійності та здогадки студентів. Індуктивний метод вимагає переходу від окремих прикладів до правил. Подальше вивчення відбувається шляхом порівняння його перекладу на рідну мову. Після цього формується правило і виконуються вправи. Позитивним у індуктивному методі є вивчення граматичного матеріалу у мовному контексті та розвиток здогадки у студентів,

самостійності. Мінусом є те, що це займає багато часу, а помилкове визначене правило сприятиме помилкам при спілкуванні [4. с. 238].

Дедуктивний метод є більш поширеним і включає в себе вивчення граматики від правила до практики. Тобто граматика вивчається у процесі взаємодії правил та прикладів, виконання вправ на підстановку, розкриття дужок, перефразування речень, пошук та виправлення помилок. Мовленнєва практика супроводжується вправами на переклад. До переваг дедуктивного методу можна віднести використання його у самостійній роботі студентами, що буде сприяти автономії. Недоліком є відпрацювання структур на однотипних реченнях за межами активної лексики. [10].

Формування граматичних навичок при експліцитному підході можна розділити на три етапи: пояснення правил, опрацювання мовленнєвих основ, використання граматики у різноманітних ситуаціях при спілкуванні. Хоча ці етапи можуть і не використовуватися по черзі, можуть змінювати свою послідовність – мінятися місцями, можуть повторюватися, адже іноді граматика потребує повторення для кращого подальшого розуміння правил і структур. Важливо, щоб граматичні явища вивчалися шляхом поєднання як лексичного так і граматичного матеріалу, тренувальні вправи мають включати в себе комунікативний характер. Це сприятиме кращому запам'ятовуванню та формуванню комунікативної компетенції.

При використанні експліцитного підходу студенту надаються групові знання з граматики, що забезпечує володіння основними структурами мови. Він буде більш доступний для студентів з логічним мисленням

На відміну від експліцитного підходу, імпліцитний підхід не передбачає пояснення правил і здебільшого використовується на початковому вивченні граматики англійської мови. Імпліцитний підхід включає також два методи навчання: структурний і комунікативний. Відповідно до структурного методу навчання реалізується шляхом механічного оволодіння мовленнєвим основам та загальними фразами, у процесі якого використовується аудіювання в поєднанні з граматичною функцією, їх індивідуальне повторення, виконання вправ у парах та діалог з кількома граматичними структурами. Основною позитивною оцінкою цього методу можна назвати частоту повторення дій, що сприяє автоматизованому використанню граматичної конструкції у процесі спілкування. Основним недоліком даного методу науковці вважають механічний характер виконання вправ, спричиняє швидку втомлюваність і зниження зацікавленості до навчання [7].

Щодо комунікативного методу, то він користується великою популярністю на даний момент. Він розроблений Ю. Пассовим і зосереджений на вивченні іноземної мови у процесі спілкування. Мета даного методу – оволодіння граматичними навичками, що спрямовані на їх практичне застосування. Вправи виконуються шляхом утворення мовленнєвих ситуацій, тобто обов'язково має бути присутнє комунікативне завдання. У процесі застосування даного методу співвідносяться комунікативне висловлювання з діяльністю людини. Шляхом використання різноманітних мовленнєвих ситуацій процес навчання стає ціка-

вішим для студентів. Даний метод є достатньо ефективним, але вчитель має докласти значних зусиль та часу для того, щоб створити різноманітні мовленнєві цікаві ситуації, що стимулюватимуть іншомовне спілкування [9. с. 279].

Не зважаючи на те, що ця проблема не є єдиною темою стосовно дискусій щодо підходів вивчення іноземних мов, все ж імпліцитний та експліцитний підхід на сьогодні залишаються найбільш актуальними. У процесі вивчення граматики англійської мови, можна визначити, що студенту слід повторювати правила, поєднуючи їх з вправами, після того, як їх пояснить викладач; автоматичне засвоєння матеріалу, шляхом пошуку інформації; активно використовувати отримані знання у процесі спілкування.

Отже, можна зробити висновки, що при застосуванні експліцитного підходу, увага зосереджена на застосуванні граматичних правил, що не допомагає студенту швидко і без проблем проаналізувати і обробити інформацію. А при застосуванні імпліцитного

підходу у вивченні граматики передбачається засвоєння інформації завдяки аналізу та обробки. Для досягнення відповідного результату при використанні імпліцитного підходу варто докласти значних старань. Хоча описані вище підходи мають багато позитивних ознак і є важливими при вивченні граматики, але, в свою чергу, мають і свої недоліки. Відповідно від вибору підходу чи методу буде залежати результативність навчального процесу. Досить доречно використовувати поєднання цих методів у практичній діяльності та створювати сприятливі умови для студентів у процесі засвоєння інформації щодо граматичних правил та сприятиме формуванню граматичних навичок і розуміння того, як їх потрібно правильно використовувати у процесі спілкування. У перспективах майбутніх досліджень доречно детальніше розглянути застосування даних підходів та методів, що входять в їх основу, у більш ширшому значенні та поєднанні їх на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багдасарян В. Проблема имплицитного (логико-методологический анализ) / В. Багдасарян. – Ереван, 1983. – 198 с.
2. Долинин К. Имплицитное содержание высказывания. Интерпретация текста / К. Долинин. – М.: Академия, 2007. – 124 с.
3. Кузнецова В. Традиционные подходы обучения грамматике иностранного языка / В. Кузнецова // Альманах современной науки и образования. –2012. –№ 9. –С.131–133
4. Соловова Е. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс. Пособие для педвузов и учителей / Е. Соловова. – М.: Астрель, 2008. – 238с.
5. Строганова Г. Концептуальні підходи до засвоєння української мови іноземними студентами / Г. Строганова // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. –2008. –Вип.3. –С.173–179.
6. Gleason H. Among the New Words / H. Gleason, M. Melancon // American Speech. – Vol. 78. – #3. Fall, 2003. – P. 331-342.
7. Harald C. Grammatical Processing in Language Learners / C. Harald, C. Felser // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B0Fiyy0BSp9FUC04S3BySV9OQlk/edit?usp=sharing>.
8. Martin Pickering / Eye movements and semantic composition / M. Pickering // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://files.nyu.edu/bm1/public/AMLAP-chapter.pdf>.
9. Read J. Assessing Vocabulary / J. Read // – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 279 p.
10. Vinciane G. First and third-person approaches in implicit learning research / G. Vinciane // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://srsc.ulb.ac.be/axcWWW/papers/pdf/06-CC.pdf>.

REFERENCES

1. Bahdasarian V. The problem of implicit (logic and methodology analyze) / V. Bandasarian. – Erevan, 1983. – 198p.
2. Dolinin K. Implicit content of utterance. Interpretation of a text / K. Dolinin. – М.: Acadamy, 2007. – 174p.
3. Kuznetsova V. Traditional approaches of studying foreign grammar / V. Kuznetsova // Almanac of modern science and education: № 9. – 2012. – P. 131-133.
4. Solovova E. Methodology of studying foreign languages: basic course. Book for pedagogical universities and teachers / E. Solovova // Astrel AST. – М, 2008. – 238p.
5. Stroganova G. Concept approaches for adoption Ukrainian language by foreign students / G. Stroganova // Theory and practice of teaching Ukrainian language as foreign, 2008. – Ed. 3. – P. 173-179.

Implicit and explicit approaches in the process of learning English grammar

I. V. Kozachenko

Abstract: The article is dedicated to study the effectiveness and feasibility of using implicit and explicit approaches in the study of foreign language grammar. The nature concepts «approach», «implicit approach», «explicit approach» are characterized. The main methods of these approaches are defined. Characteristic differences between implicit and explicit approaches are defined. It was found that with using explicit approach of studying English the basis is learning characteristic rules but for the implicit – is practical study without knowing rules. Attention is drawn to explaining the basic methods – inductive, deductive, structural and communicative.

Keywords: approach, implicit approach, explicit approach, inductive method, communicative method, inductive method, deductive method, teaching.

Имплицитный и эксплицитный подходы в процессе изучения грамматики английского языка

И. В. Козаченко

Аннотация: Статья посвящена исследованию эффективности и целесообразности использования имплицитного и эксплицитного подходов в процессе изучения грамматики иностранного языка. Охарактеризованы сущность понятий «подход», «имплицитный подход», «эксплицитный подход». Определены основные методы данных подходов. Определены характерные различия между имплицитным и эксплицитным подходами. Установлено, что для эксплицитного подхода изучения грамматических основ английского языка характерно усвоение грамматики на основе правил, а в основе имплицитно - практическое изучение, не зная правил. Уделяется внимание объяснению основных методов - индуктивного, дедуктивного, структурного и коммуникативного.

Ключевые слова: подход, имплицитный подход, эксплицитный подход, индуктивный метод, коммуникативный метод, дедуктивный метод, преподавание.